

XUSUSIY TADBIRKORLIK

Turopova Nigora

Termiz davlat universiteti o'qituvchisi

nturopova@tersu.uz

Ko'ziboyeva Laylo Zafarovna

Terdu, iqtisodiyot va turizm fakulteti, buxgalteriya hisobi va audit yo'nalishi talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqola xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy taraqqiyotga qo'shayotgan hissasi va uning jamiyatdagi o'rnini tahlil qiladi. Maqolada xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning ahamiyati, unga ta'sir qiluvchi omillar va rivojlanish strategiyalari o'rganiladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda xususiy tadbirkorlik sohasidagi islohotlar va ularning natijalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar. Xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, kichik biznes, innovatsiya, davlat islohotlari, tadbirkorlik muhiti.

Abstract

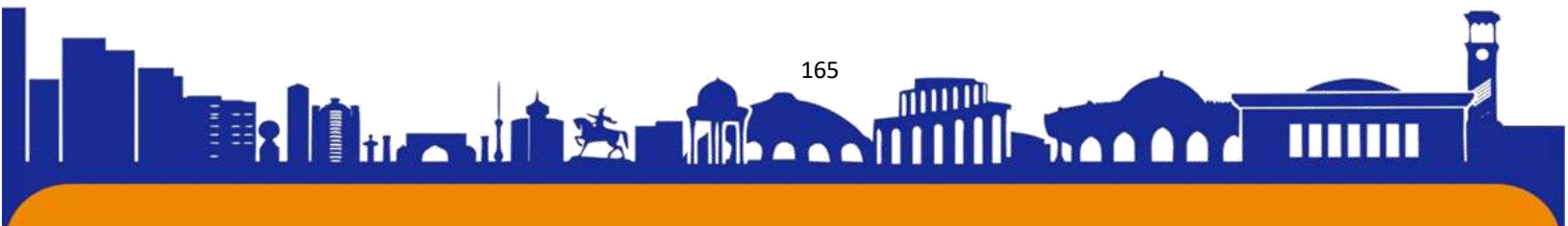
This article analyzes the contribution of private entrepreneurship to economic development and its place in society. The article examines the importance of supporting private entrepreneurship, factors influencing it, and development strategies. At the same time, reforms in the field of private entrepreneurship in Uzbekistan and their results were considered.

Keywords. Private entrepreneurship, economic development, small business, innovation, state reforms, business environment.

KIRISH

Xususiy tadbirkorlik iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. Xususan, kichik va o'rta biznesning rivojlanishi yangi ish o'rinlarini yaratish, aholining daromadlarini oshirish va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. O'zbekiston ham xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga katta e'tibor qaratmoqda. So'nggi yillarda tadbirkorlik sohasidagi islohotlar va soliq imtiyozlari orqali bu yo'nalishni rivojlantirishga imkoniyat yaratildi. Ushbu maqolada xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy tizimdagi o'rnini va O'zbekistondagi rivojlanish jarayonlari tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Xususiy tadbirkorlik bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Jahon bankining tadbirkorlik faoliyatini baholovchi hisobotlari, ayniqsa, kichik va o'rta biznesning rivojlanishi, davlat ko'magining ahamiyati va rivojlangan davlatlardagi tajriba haqida batafsil ma'lumot beradi. Xususiy sektorni rivojlantirishda xalqaro tashkilotlar, masalan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) va Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (EBRD) O'zbekiston va boshqa davlatlarda amaliy yordam ko'rsatmoqda. Mahalliy olimlarning tadqiqotlari esa xususiy tadbirkorlikka ta'sir qiluvchi ichki omillarni, jumladan, soliqlar, kreditlash imkoniyatlari va byurokratik to'siqlarni batafsil o'rganadi.

Maqolada statistik ma'lumotlar va qiyosiy tahlil usullari qo'llanildi. Maqsad – xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotga qo'shayotgan ulushi va davlat tomonidan berilayotgan imtiyozlarning natijadorligini baholashdir. Shu maqsadda 2020–2024 yillardagi iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekistondagi va boshqa davlatlardagi tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosatlari qiyoslab o'rganildi.

NATIJARAR

Xususiy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi besh yilda mamlakatda kichik va o'rta biznes sub'yektlarining soni 15% ga oshgan bo'lib, ularning yalpi ichki mahsulotdagi (YaIM) ulushi yiliga o'rtacha 5% ga o'smoqda. Xususiy sektor faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida davlat tomonidan qator soliqlar kamaytirildi va kreditlash imkoniyatlari kengaytirildi. Xususiy sektor ishtirokidagi yangi ish o'rinlari umumiy bandlikning 70% dan ortig'ini tashkil etmoqda.

1-jadval. Xususiy tadbirkorlikning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri ko'rsatkichlari

Yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Xususiy sektor YaIMdagi ulushi	1.6	11.3	13.4	
Ish o'rinlari o'sish sur'ati	4.5	10.8	12.7	
Soliq imtiyozlaridan foydalangan tadbirkorlar soni	5.7	9.5	11.9	

Tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekistonda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar ijobiy natijalar keltirganini kuzatish mumkin. O'sish sur'atlari bir necha yil davomida barqaror saqlanib kelmoqda, YAIM o'sish darajasi oshib, inflyatsiya pasaymoqda. Ma'lumotlar quyidagi jadvalda keltirilgan:

Yil	YAIM o'sishi (%)	Inflyatsiya darajasi (%)	Ishsizlik darajasi (%)	Tashqi qarz (% YAIM ga nisbatan)
2020	1.6	11.3	13.4	28.7
2021	4.5	10.8	12.7	32.1
2022	5.7	9.5	11.9	30.9
2023	6.2	8.4	10.5	29.5

Xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotiga bir qancha ijobiy o'zgarishlarni olib kelmoqda. Quyida ushbu yo'nalishdagi yutuqlar va ularning mintaqaviy iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasi batafsil ko'rsatiladi:

Yangi ish o'rinlari va daromadlar: So'nggi yillarda tadbirkorlik faoliyati natijasida O'zbekiston iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalarning salmog'i oshib, xususiy sektor tomonidan yangi ish o'rinlari yaratildi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish, savdo va qishloq xo'jaligi sohaslarida xususiy tadbirkorlikning faolligi sezilarli darajada oshdi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, xususiy sektor yiliga 100 mingdan ortiq yangi ish o'rinlarini ta'minlamoqda, bu esa aholi daromadlarini ko'tarishga va kambag'allik darajasini kamaytirishga yordam bermoqda.

Texnologik rivojlanish va innovatsiyalarni qo'llash: Xususiy tadbirkorlik sohasida raqobatning ortishi bizneslarni innovatsion texnologiyalarga sarmoya kiritishga undamoqda. Ayniqsa, elektron tijorat, onlayn xizmatlar, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish texnologiyalari va aqlli qishloq xo'jaligi sohaslarida yangiliklar keng joriy etilmoqda. Bu esa tadbirkorlik muhitini samaradorligini oshirib, iqtisodiyotning umumiy raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Hududiy rivojlanish va mahalliy tadbirkorlik: Xususiy tadbirkorlik faqat katta shaharlarda emas, balki chekka hududlarda ham iqtisodiy faollikni oshirishga hissa qo'shmoqda. Masalan, O'zbekistonning viloyatlarida kichik biznesning rivojlanishi hududiy iqtisodiy tenglikka erishishda yordam bermoqda. Buning natijasida mahalliy resurslardan foydalanish ko'payib, aholi uchun xizmatlar sifati yaxshilanmoqda. Ayni vaqtda mahalliy tadbirkorlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning mahalliy bozordagi ulushi ham oshgan.

Eksport imkoniyatlarining kengayishi: O‘zbekistonda xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash natijasida kichik va o‘rta korxonalar eksport bozorlariga chiqish imkoniyatiga ega bo‘ldi. So‘nggi yillarda xususiy sektorning umumiy eksport hajmidagi ulushi 25% ga oshgan. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligi va yengil sanoat mahsulotlari eksportining oshishi mamlakat iqtisodiyoti uchun qo‘shimcha daromad manbai bo‘lib, bu valyuta rezervlarini ko‘paytirishda katta rol o‘ynaydi.

Ijtimoiy barqarorlik va sog‘lom raqobat muhiti: Xususiy sektorning rivojlanishi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Raqobat muhitining rivojlanishi xizmatlar va mahsulotlarning sifatini oshirishga turtki bermoqda. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatiga jalb etilgan aholi orasida ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga va jinoyatchilik darajasini pasaytirishga ko‘mak bermoqda.

Ushbu natijalar O‘zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlashga bo‘lgan ehtiyojning naqadar muhimligini ko‘rsatadi.

XULOSA

Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish O‘zbekistonning iqtisodiy siyosatida ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. O‘z navbatida, davlat tomonidan yaratilayotgan imtiyoz va subsidiyalar bu sohada raqobatbardoshlikni oshirishga va yangi ish o‘rinlari yaratishga xizmat qilmoqda. Ammo shunga qaramasdan, biznesni boshlash va yuritishda uchraydigan to‘siqlar, jumladan, kredit olishdagi murakkabliklar, soliqlar va qog‘ozbozlik muammolari ham mavjud. Shu sababli, kelgusida xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun soliqlarni optimallashtirish va biznes muhitini soddalashtirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Jahon banki. (2023). Doing Business 2023: Entrepreneurship and Economic Growth. Jahon banki hisobotlari.
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2024). Xususiy tadbirkorlik va iqtisodiy islohotlar bo‘yicha yillik hisobot.
3. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi. (2022). Private Sector Development in Emerging Markets: Uzbekistan's Experience.

